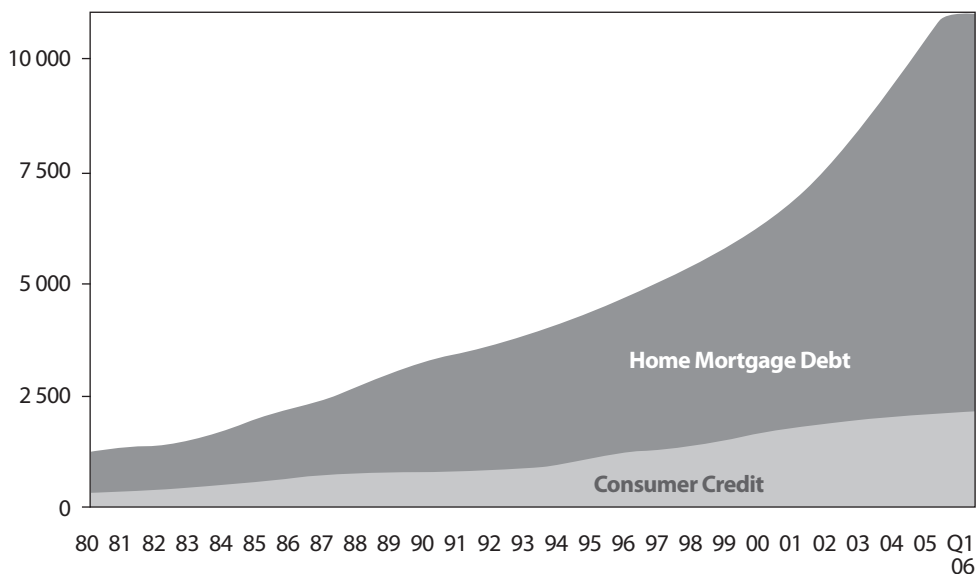

Jen klidně pojďte, voda je v pohodě: Náš problém se spotřebitelským dluhem

Od dob, kdy Tom Sawyer přesvědčil veškerou omladinu ze sousedství, aby mu zaplatila za výsadu hodit na plot tetičky Polly tři vrstvy bílého nátěru, neexistoval podfuk, který by se vyrovnal tomu, jež Spojené státy vytáhly na zahraniční ekonomiky. Tím, že jsme přesvědčili Asiaty, že jejich dřina při sklizni je odměnou od Američanů, kteří si užívají její dary, bychom Tomovi vytřeli zrak.

V první kapitole jsme viděli, že Spojené státy se staly národem spotřebitelů místo výrobců a místo aby bohatství vytvářely, tak je likvidovaly.

Půjčkami na financování spotřeby místo strádání na financování výroby se naše země do ekonomické jámy zahrabala mnohem hlouběji než kterýkoli jiný národ v historii (viz obrázek 7.1).

www.prudentbear.com

Zdroj: Federal Reserve

Obrázek 7.1 Nezaplacený spotřebitelský dluh, 1980–2006.

Exploze spotřebitelského dluhu odhaluje falešnou povahu americké ekonomiky, která je založena na spotřebě. Pokud by místo toho bylo utrácení spotřebitelů financováno legitimním zvýšením reálných příjmů a výroby, byla by naše prosperita skutečná.

Zdroj: Přetištěno se svolením Davida L. Tice a jeho kolegů (www.prudentbear.com)

Tato kapitola se zaměřuje na dluh a na to, jak jeho zneužívání na národní i osobní úrovni vede ke kolapsu ekonomiky a stanovení nové kupní síly světa.

Ekonomické narušení velikosti, jakou očekáváme, způsobí šok po celém světě, ale bude rovněž představovat ojedinělou příležitost pro Američany, kteří mají likviditu a pochopení pro právě probíhající události. Informace v této kapitole společně s praktickými návrhy, jež později nabízím v desáté kapitole, vám umožní ochránit vaše osobní aktiva a tyto příležitosti využít ve vlastní prospěch.

PROČ AMERIKA POCHYBILA

Životaschopná ekonomika roste s úsporami a omezením spotřeby. Ve Spojených státech jsme tento základní ekonomický koncept obrátili vzhůru nohama. Američané jsou povzbuzováni, aby čím dál hlouběji upadali do dluhů a se spotřebou to přeháněli.

Rozumná ekonomika spotřebu omezuje, díky čemuž může vytvořit úspory nutné k financování tvorby kapitálu. Ekonomika, v níž je vládní politika schválně navržena tak, aby lidi od omezování spotřeby odrazovala, je odsouzena k selhání.

Shledávám přinejmenším ironickým, že naše vláda vlastně své obchodní partnery povzbuzuje k tomu, aby její scestné kroky následovali. Spíše častěji než zřídka najdeme na proslulých mezinárodních ekonomických summitech americké delegáty reprezentující největší světový národ dlužníků, kterak radí delegátům z největších věřitelských národů na světě ohledně toho, jak zlepšit svou ekonomiku.

Dalo by se to přirovnat ke studentovi, který propadá, a přitom radí premiantům, jak si zlepšit známky. Jeho rady, aby navštěvovali víc večírků, chodili za školu a fetovali, by se měly brát asi stejně vážně, jako naše rady více spotřebovávat a méně spořit. Z nějakého důvodu to vypadá, že našim delegátům nepřišlo na mysl zajímat se, kdo by tedy obstaral všechno to spoření a výrobu, pokud by zbytek světa vzal za svou naši výpůjční a spotřební filozofii. Všichni se nemůžeme vozit na káře, někdo musí být venku a tlačit.

JAK SE SPOŘIVÝ NÁROD STAL NÁRODEM, KTERÝ SI PŮJČUJE?

Očividně to nebylo v plánu. V jednom bodě byla americká ekonomika mnohem volnější, daleko méně regulovaná a měli jsme nižší daně. Měli jsme tak více peněz ke spoření a zvykli jsme si na určitou životní úroveň. Podle mě se stalo, že se vláda začala rozšiřovat a tím i prodražovat, a zvýšila daně, aby mohla to rozšíření zaplatit.

Američané vzdorovali omezení své životní úrovně, které daně vyžadovaly, takže jsme použili své úspory. A když úspory došly, zadlužili jsme se.

Právě odpor vzdát se věcí byl tím, co pomohlo problém udržet. Nějaký čas jsme si koupili, když ženy vstoupily do pracovního procesu a navýšily počet pracujících, aby pomohly zaplatit vyšší daně. Potom ale přišla větší regulace, více pojištění, více nezbytností, které stály více peněz, vyšší úroky kvůli většímu půjčování a větší náklady, když vláda začala více zasahovat do zdravotní péče a vzdělávání. Všechny tyto výdaje vyústily v ještě větší daně a způsobily, že se naše životní úroveň stala ještě hůře udržitelnou.

A tak jsme si začali více půjčovat a jelikož to nemělo žádné následky, pokračovali jsme v tom a zdálo se, že všechno je prostě v pohodě.

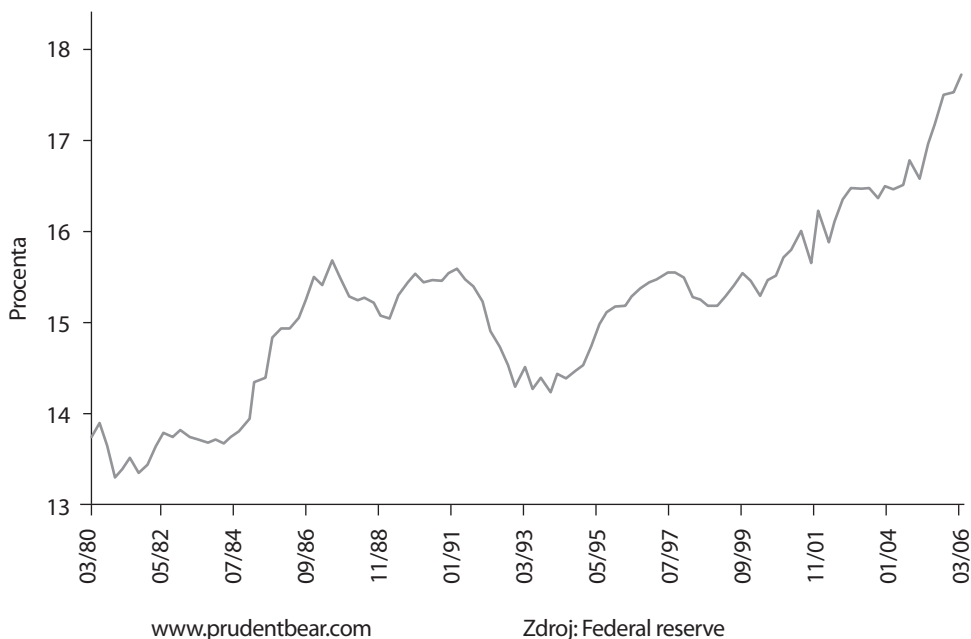
Spoření naopak znamená oběti – vidíte něco, co chcete, a nemáte to. Je to těžší a vyžaduje to kázeň.

Ale spotřeba – to, že si koupíte, co chcete, kdy to chcete – je legrace. Je to dětinské, ale pořád je to legrace. A právě na to ve světě hráli. Chtěli dolary a s radostí nás zásobovali veškerým harampádím, které jsme chtěli.

Samozřejmě, Asiaté si neuvědomili, že všechny ty dolary, o které tak strašně stojí, už nejsou kryté zlatem a nekrytá měna národa, který se mění v pustinu, se brzy stane bezcennou. A tak stále dováželi, my jsme si stále půjčovali a tady to máme.

Nebylo by ale ani fér obviňovat z poklesu míry úspor povahu Američanů. Náš politikou řízený vládní systém má v sobě zakořeněnou zaujatost, která podporuje spotřebu na úkor spoření.

Nejnestoudnějším příkladem je systém sociálního zabezpečení, který si pod záminkou, že spoří za nás, bere naše peníze a hbitě je utrácí. Sociální zabezpečení a další nezajištěné peníze, o nichž lidé pochopitelně přemýšlejí jako o formách úspory, jsou ve skutečnosti pasivy a formami dluhu. Jiným příkladem je daňový zákon, který například umožňuje odvodit si výdaje za úroky spojené s půjčkami oproti hodnotě domu, ale plně daní příjem z úroků. Jaké je to pro pobídku půjčovat si a pro pobídku šetřit?

Obrázek 7.2 Splácení dluhu: poměr finančních závazků FEDu pro vlastníky domů, 1980–2006.

Američtí vlastníci domů pokračují ve spekulaci se svými domy, aby zaplatili nadměrnou spotřebu, či v mnoha případech prostě základní potřeby. V budoucnosti budou muset zaplatit nejen za současnou, ale i dřívější spotřebu.

Zdroj: Přetištěno se svolením Davida L. Tice a jeho kolegů (www.prudentbear.com)

Obrázek 7.2 sleduje zvýšení poměru finančních závazků – poměru splátek dluhu domácnosti (včetně hypoték, spotřebitelského dluhu, splátek za leasing na auto, poplatků za pronájem – obydlí nájemníky, pojištění majitele domu – a plateb daně z majetku) ku osobnímu příjmu, který je k dispozici.

DOBŘÍ A ŠPATNÝ DLUH

Na tom, že máte dluh, není v podstatě nic špatného. Vše záleží na účelu, za kterým ho na sebe vezmete.

Kapitálový nebo investiční dluh se vztahuje k půjčkám obchodů k financování tvorby kapitálu, jako třeba když si výrobce automobilů postaví novou dílnu. Ta-

kové půjčky prospívají společnosti a vedou k vyšší životní úrovni. Výdělky, které automobilová společnost získá díky zvýšení výroby, jí umožní splatit úrok i jistinu. Cokoli zbude, představuje zisk, což je výnos z investice, který si obchod zaslouží za přijetí rizika a úspěšné sloučení výrobních faktorů. Společnost má prospěch několika způsoby. Spotřebitelé teď mají více aut, dělníci mají více pracovních míst, ti spoříví si vydělají úrok a dostanou zpátky svou jistinu a obchod si vydělá zisk, který může použít na financování dalších investic do kapitálu.

Spotřebitelský dluh se naproti tomu vztahuje k penězům, které se půjčí jednotlivcům k financování spotřeby. Podobné půjčky představují plýtvání vzácnými úsporami, které by jinak mohly financovat tvorbu kapitálu. Když si jednotlivec půjčí, aby měl na spotřebu, není dosaženo žádného aktiva vytvářejícího příjem. Půjčky se tak dají splatit pouze omezením spotřeby v budoucnu.

Společnost z toho nemá žádný prospěch, protože podobné půjčky nedělají nic, aby zvýšily nabídku spotřebního zboží, a dělají vlastně pravý opak, protože vypůjčovatelé spotřebovávají zboží, které by jinak bylo dostupné pro ty, kteří si nepůjčují. Přestože spotřebitelské půjčky nakonec umožní, aby byli ti spoříví odměněni úrokem za předpokladu, že se jim peníze vrátí, nejsou prospěšné společnosti jako celku. Přesměrováním úspor od investic do kapitálu vlastně podkopávají vyšší životní úroveň, které by se dalo dosáhnout, kdyby tu nebyly.

Často se tvrdí, že spotřebitelský úvěr tím, že spotřebitelům umožní koupě, které by jinak museli odložit, pomáhá obchodům vydělat si zisk a poskytnout pracovní místa.

Tudy cesta nevede. Poptávka existuje se spotřebitelským úvěrem i bez něj. Všechno zboží se prodá. Ceny, které jsou příliš vysoké, se upraví. Spotřebitelský úvěr pouze změní skladbu kupců, umožní někomu spotřebovat více na úkor někoho jiného. To je v kontrastu s kapitálovými půjčkami, které umožňují vyšší spotřebu pro každého.

COPAK SE STALO SE SPOŘENÍM?

Pokud jste se nenarodili pozdě v generaci X¹⁷, budete si pravděpodobně pamatovat, jak jsme si kdysi šetřili, abychom si mohli koupit, co jsme chtěli. O tom už dneska neuslyšíte. Dnes se všechno kupuje na spotřebitelský úvěr.

Spotřebitelský úvěr je dnes v americké kultuře tak zakořeněný, že pokud neznáte své FICO skóre, měli byste raději odpovědět na jednu ze spousty televizních a internetových reklam, které nabízejí, že vám ukáží, jak ho získat. FICO je samozřejmě vaše osobní historie úvěrů zredukovaná do číselného skóru (s použitím softwaru vyrobeného společností Fair Isaac and Company, odtud tedy FICO). Nízké FICO skóre nemusí nutně znamenat, že nemůžete dostat úvěr, znamená ale, že za něj více zaplatíte. Komentářem toho, jak úvěr prostoupil naši ekonomiku, je, že pořád všude vidíte reklamy, které říkají „Nedobytný úvěr je v pořádku“.

To všechno je docela nové. Bývali jsme spořivým národem, kde se hospodárnost považovala za ctnost. Kupodivu jsme dokázali stát se nejbohatším průmyslovým národem v historii světa bez jediné kreditní karty nebo půjčky proti hodnotě domu. Spíše než aby pomohly vybudovat naši ekonomiku, pomohly podobné inovace pouze vydláždít cestu k finančnímu krachu.

Mladší čtenáři by se mohli podívat, jak vůbec průměrní Američané bez spotřebitelského úvěru přežili. Starší ročníky si budou pamatovat například tzv. odložení zboží stranou nebo vánoční kluby, které byly v moderní Americe jeden čas celkem obvyklé, ale dnes už neexistují.

Odložení stranou spočívalo v tom, že zákazník požádal obchodníka, aby mu dal stranou zboží (schoval mu je), zatímco mu je bude splácet. Jakmile zaplatil plnou částku, obchodník mu zboží předal. Vánoční kluby byly speciální bankovní účty, kam pracovníci dávali malé částky ze svých výplatních šeků. S příchodem Vánoc už měli nastrádané peníze na zaplacení dárků, které hodlali koupit.

Když společnost namísto půjčování šetří, má z toho prospěch dvěma způsoby: může financovat více tvorby kapitálu, což vede k větší prosperitě. A spotřebitelé jsou ušetření tíživého splácení úroků.

¹⁷ Pojem pro generaci lidí narozenou v západních zemích přibližně mezi lety 1965 až 1982.

Šetření také omezuje náklady na koupi. Šetřením na velké nákupy jednotlivci nahromadí úrok, čímž omezí náklady na nákup. Půjčka na takový nákup zvyšuje celkové náklady o úrok, který musí zaplatit.

Spotřeba financovaná dluhem vlastně omezuje spotřebu v budoucnu, když půjčovatelé splácí jistinu a úroky penězi, které by jinak mohli volně utrácet. *Jedině šetřením nebo omezením dnešní spotřeby se může zítřejší spotřeba zvýšit, když mají ti, kteří šetří, přidaný užitek z útraty úroku z úroků.*

HODNOTA DOMU A TRŽNÍ ZHODNOCENÍ AKCIÍ NEJSOU ÚSPORY

Často slyším argument, že metodologie používaná k vypočítání úspor je chybná, protože vynechává hromadění hodnoty domů či zisků na trhu s akciemi. Tento naivní pokus Wall Streetu zbavit se silou přání chronického problému odhaluje naprostý nedostatek porozumění konceptu úspor a jak důležitou roli hraje v ekonomice volného trhu.

Úspory představují spotřebu odloženou na budoucnost. To obnáší osobní oběti, dobrovolný odklad okamžitého uspokojení. Spořiví zpřístupní své úspory k financování kapitálových investic, které na konci vedou ke zvýšení produktivity a stoupající životní úrovni. Úspory jsou vlastně krví tržní ekonomiky. Bez úspor je tvorba kapitálu nemožná a pravý ekonomický růst se nemůže uskutečnit.

Ačkoli je pravda, že hodnota domu může být pro konkrétního majitele domu aktivem, její existence v žádném případě nezvyšuje objem úspor celé společnosti. Hodnota domu nevyžaduje, aby se majitel domu čehokoli vzdal nebo aby uvolnil jakékoli zdroje k použití při tvorbě kapitálu. Jediný způsob, jak může majitel nebo majitelka domu vlastně zužitkovat hodnotu svého domu, je přístupem k úsporám někoho jiného. Pokud to majitel provede prodejem domu, použije kupující buď své úspory, nebo si půjčí úspory někoho jiného. Pokud to majitel domu provede opětovnou půjčkou, peníze, které dostane od banky, představují peníze našetřené ostatními.